

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO,

Štev. 10.

V Ljubljani, 1. oktobra 1888.

Leto XVIII.

Sonet.

Priklila je iz zemlje cvetka bela,
 Krasóte rajske in vonjave čarne;
 Zročéna bila mi v roké je varne:
 Périoda vsa jednake ni iméla.

Todá le dve pomladi je cvetéla;
 Podrle so mi sile jo víhárne,
 Zamán roke so jo branile márne:
 Življenje mlado slana jej je vzéla.

Zaplakal sem v neznósnej bolečini,
 Ker upi krasni vsi so s tem mi strti,
 Tolažbe ni v bolésti te globíni

Ta cvetka je moj brat v mrtvaškem prti,
 Ljubezen moja, moj zaklád jedíni,
 Po njem solzé pretakal bom — do smrti!

P. J—k.

Justin in Justinijan.

Rešitelj svetu bode naj Slovan!
J. Stritar.

ilo je 483. leta po Kristu. Mrak je legel na bregove širnega Dunava in sveta tihota je vladala na planjavi, sezajočej do južnih balkanskih planin. Danes je solnce dozdevno podvizalo svoj tek po nebesnem oboku, ker ni moglo več gledati silnih grozovitostij, ki so se vršile ta dan na tem kraji. Zjutraj zgodaj se je unela grôzna bitka mej dvema močnima narodoma — mej Slovani in Bizantinci — in trajala do večera. Po levje sta se borili obe stranki in zaslužili lavorove vence. V potocih je tekla kri; kakor snopovi so padali junaci po bojnem polji. Nobeden se ni hotel umakniti, le meč je podiral moža za možem. Večer je odločil. Poražen je bil nesrečni Slovan, in oholi Bizantincev se je veselil zmage.

Velika množina Slovanov je pokrivala bojno polje, le mala peščica je otišla neizprosnej smrti. Zmagalci, veselja pijani, ostavili so malomarno kraj s krvjó polit, pustivši za seboj mrtvece in s smrtjo se boreče tovariše. Smrtni krilatec je plaval nad bojiščem in lehak vetrič je hladil obledela lica. Ni je bilo blizu usmiljene duše, ki bi tolažila umirajočega in ponudila kozarec mrzle vode žeje in lakote oslabelemu. Vse mile prošnje palih vojniki so bile zamán. Utihnili so polagoma tudi ti slabotni vzdihni in nastala je smrtna tišina.

Bleda luna je pogledala malomarno izza gorâ grozni prizor. Mrkla mesečina je obsvetila tudi dve temni osobi, pomikajoči se tiho čez ravan. Prva je bila večja. Bila je žena, zavita od nog do glave v širok, zastarel plašč. V naročji jej je mirno spalo dete, komaj jedno leto staro. Bridke solzé so se jej udirale po mladih velih licih in močile oblačilce nedolžnega sinčka. Srčna toga jej je ležala na obličji in čestokrat se jej je izvil iz prs globok vzdih. Toda žena je siloma zatirala notranjo bolést in jo prikrivala mlajšemu, poleg nje stopajočemu bratu, ki je vsak njen vzdih spremljal z milim. srce pretresajočim jokom. Krčevito jo je držal za plašč in stopal za njo, kakor plaho dete za skrbno materjo, ter s solzorosnim očesom pogledaval jadni obraz ljubljene sestre, kakor bi hotel reči: „Sestrica draga, ne plakaj! Tvoje solzé krvavé moje srcé!“

Molcé sta stopala po ravnini preko trupel in premotrovala njih bleda lica. Iskala sta nekoga.

Dolgo vže sta se trudila zamán. Nekako nestrpljivo je pogledal brat sestro in rekel: „Viglenica, kje je najin oče? Kje je tvoj dobri soprog? Morana ne muči nas dalje! Daj dobri Svetovid, da najdeva blazega očeta in Volkana! Vsaj jedenkrat še naj vidiva mili lici!“

„Mogočni Svarog, miljena Lada, uslišita prošnje svojega varovanca!“ vzdihne sestra pólglasno. „Lepe Vile, ki ste odpeljale njih junaška duhova v krasni raj, vodite najine stopinje k njih truplom, da se poslovimo — za vselej!“

In prošnje zapuščenih sirot so se spolnile. Kmalu sta zagledala pred seboj okrvavljeno telo ljubljeneega očeta.

„Oče mili, počivaj v miru!“ vzklikneta oba h krati, sklonita se čezenj, objameta ga in gorko poljubujeta. S solzami mu močita osušeno kri na obrazu in jo otirata.

„A kje je moj Volkan, Pravin!“ deje Viglenica. „Ni-li rekel, Vitko, da sta pala skupaj v boji? Daleč ne more biti!“

„Tukaj sem, Viglenica draga!“ zaječi nekdo v bližini. Oba skočita na mesto in najdeta Volkana v krvi ležečega.

Srčen objem, gorak poljub je združi. Vsi molče v bridkem veselji.

„Hotel sem se priplaziti do vode, da bi pomagal sebi in očetu, toda omagal sem. Prinesita očeta sèm, ker ni še mrtev, temveč le spi, potem nama prinesita hladne vode, ker me grozno žeja.“

Ranjeneec umolkne in zadremlje. Viglenica odloži dete, položi očeta poleg Volkana in izpira z donešeno vodo ranjencema lici, da se polagoma oba prebudita iz mrtvaškega spanja.

Bridek smehljaj zaigrá osivelemu starcu okolo usten, ko zagleda pred seboj ljubljena otroka. Vrli mož jadno toži, a ne svoje nesreče, temveč nesrečo svojega naroda. Opešal je junak. Zbravši zadnje moči, dvigne se in prime za roko mladega sina ter mu pravi: „Pravin moj dragi! Poslušaj me, umirajočega očeta! Glej sin, osivel sem pod težo let. Trudil sem se mnogo za zatirane rojake slovanske, v mnogih bitkah se mi je rdečil meč s sovražno krvjó; danes pa sem opešal za zmirom. Ne straši me gotova smrt, ali nezgoda slovanska me skelí, ker smo zopet popolnem poraženi. Neizprosna Morana mi ne dovoli gledati prostih Slovanov. Pravin, vzprejmi mojo oporoko! Bodi zvest moj naslednik. Rojenice so ti pri zibeli prorokovale čast in slavo. Spomni se svojega naroda, ko se spolnijo besede velikih prorokinj . . .

„Obljubljam, oče, pri mogočnem Svarogu!“

Starec omahne in izdihne.

Srpo mu zreta otroka v lice, a solze ni v njih očéh. Spolnila se jima je želja: našla sta očeta, videla ga umreti, neuklonjenega junaka. Vila ga je odvela v raj; dobro mu je tam.

„Oče, kmalu pridem za teboj!“ zakliče Volkan in se dvigne. „Viglenica, kje imaš Upravdo, dete moje?“

Žena mu je položi v tresoče se roke. Dete se prebudi in pogleda očetu v lice.

„Lada, čuvaj ga! In ti, Viglenica, vzgoji ga skrbno v pravega Slovana. Če se spolnijo sanje, katere smo imeli trije v noči rojstva tvojega, svetil se bodeš kakor zvezda na jasnem nebu. Slavo ti je odločil veliki Svarog. Dete moje, moj ponos in moja čast, nasleduj mi!“

Z zadnjimi močmi pritisne umirajoči oče sina na srce, gorko ga poljubi na cvetoči lici in premine.

Mali Upravda pa je ostal mrtvememu očetu v naročji in mu zrl v blede lice. Čudna tišina nastane. Še le čez nekaj časa dvigne Viglenica dete in proti nebu je držeč vzklikne: „Tebi, močni Svetovid, žrtvujem svoj jedini in najdražji zaklad! Vodi ga v maščevalno bitev in vcepi srčnost v mlado srcé. Upravda, izvrši vestno nalog svoj!“

In dete je srdito zavriskalo, kakor bi hotelo pritrrditi prošnji materinej.

Brat in sestra izkopljeta jamo in va-njo položita trupli. Še sta metala prst na gomilo, ko jima pridejo trije bizantinski vojaki nasproti. Njih vnanja oprava je kazala, da so to odlične osebe v sovražnej vojni. Opazivši neznane ljudi v bližini, krenejo k njim in jeden vpraša Viglenico, kdo so in kaj delajo tukaj? Ponosno mu odgovori žena: „Slovanski otroci smo in prišli smo na bojno polje poslovit se od palih nam očetov ter skazat jim poslednjo čast.“

„Videli smo naše junake, kateri zdaj smrtno spanje spé. Znali je bodemo nasledovati in maščevati njih smrt,“ pristavi Pravin s srpim pogledom na tuje vojake.

„Hočeta-li z nami iti?“ vpraša jeden izmej mož.

„Kam?“

„V mesto našega cesarja.“

„Mej sovražnike ne gremo.“

„Ako gresta z nami, stregla bodeta svojim bolnim rojakom, ki so v naših rokah.“

Viglenica in Pravin se spogledata in upreta oči v tla. Vojak ju vpraša znova.

„Ako nama izročite to častno opravilo, potem greva za vami,“ deje srčno Viglenica. „Toda naša svoboda naj ostane povesodi nedotaknena.“

In šla sta z vojaki v Carjigrad.

Zvrševala sta vestno svoj posel. Dela jima ni nedostajalo, ker komaj se je bólnica nekoliko izpraznila, napolnila se je kmalu z drugimi bolniki; boji s Slovani so se vedno ponavljali.

Blago delovanje slovanskih strežnikov ni ostalo prikrito. Glas o njih ljudomilosti in blagotvornosti je prodril tudi do cesarskega prestola. Vse tri — Upravda je postal tekem let vrl mladenič — pozval je car Anastazij pred sé in je bogato obdaril. Pokristijanili so se in živeli odslej v krasnej cesarskej palači.

Pravin se je nazival v novej veri Justin; postal je vojak in stopal od stopinje do stopinje vedno višje. Slednjič ga je imenoval cesar celó poveljnikom svoje telesne straže.

Ko je leta 518. umrl stari cesar Anastazij, dvignilo je vojaštvo in plemstvo bizantinsko Justina na cesarski prestol.

Nova, mirna dōba je nastopila za njegove vlade. Dosedanji cesarji so živeli v vednih bojih z Goti, Slovani, Perzijanci in drugimi narodi. Mnogi verski razdori so uničevali notranje blagostanje; vse je bilo razburjeno. A Justin, da-si priprostega, tujega rodú, malo omikan in ne za vladarja vzgojen, vladal je v občno zadovoljnost.

Napravil je mir v državi, ker je pregnal krivoverce in zavaroval meje s tem, da je sklenil mir s sosednimi vladarji. Iztrebil je z dvora vse malopridnike in zapravljuje državnega imenja, pazil na strogi red mej vojaštvom in meščanstvom in sam je živel vzgledno. Radi tega je bil blagi cesar obče priljubljen ne le domačinom, temveč tudi tujcem. Vrli slovanski sin ni pozabil obljuje, ki jo je dal umirajočemu očetu. Vedno je ljubil Slovane; po očetovski je skrbel za

oni del svojih rojakov, katere so njegovi predniki podjarmili. V miru je pustil tudi sosedne slovanske rodove, da so uživali dolgo zaželjeni mir in se mogli krepiti za bodočnost.

Prekmalu je vzela nemila smrt dobrega vladarja, ker vže po devetletnem vladanji je umrl 527. leta.

Koliko zaupanje in prijaznost si je pridobil Justin pri podložnikih, kaže volitev novega vladarja. Ko je zagrnila črna zemlja blazega pokojnika, slišali so se po vsem mestu navdušeni klici: „Justinijan je naš cesar! Živi Justinijan!“

In ta novoizvoljenec Justinijan je bil isti Upravda, sin Justinove sestre Viglenice, ki je v najlepšej dōbi zasel vladarski prestol. Siva mati je videla še glavo svojega sina ovenčano s cesarsko krono in potem je mirno zaspala v Gospodu.

Kakšen cesar je bil Justinijan, kaže nam dovolj njegov priimek „Veliki“. On je najslávnejši cesar, kar jih je vladalo bizantinsko cesarstvo v svojem tisočletnem obstanku (395—1453). Osrečil je svoje podložnike z mnogobrojnimi slavnimi čini. Storil je podlago pravu. Nekaj učenih mož je po njegovem povelji sestavilo iz starih rokopisov knjigo, iz katere so se učili mnoga stoletja rimski sodniki, in še danes to velevažno delo ni izgubilo svoje vrednosti.

Leta 532. je buknil v Carjemgradu velik upor, v katerem je cesar skoraj svoje življenje izgubil. Imeli so stanovalci tega mesta igre po šegi starih Rimljanov, pri katerih so se pred mnogobrojnim občinstvom borili odbrani borilci. Večkrat so se gledalci sami razdvojili in prišlo je časih do krvavih bojev. Tako je bilo tudi v tem letu.

Najplemenítejši možje so pali pod meči razdraženega ljudstva in velik del mesta je upepelil grozen požar, mej drugim tudi staroslavno cerkev modrosti božje.

Ta strašen upor sta zatrla Slovan Belizar (ali Beli car) in Narzes, dva najslávnejših vojskovodij, kar jih pozna svetovna zgodovina. Premagala sta tudi po dvajsetletnem hudem boji vzhodne Gote, porazivši je popolnem v bitki na Vezuvu leta 555. in združila Italijo z bizantinskim cesarstvom. Justinijan je sezidal mnogo slovečih cerkvâ, trdnjav, mest in mostov. Najlepše zidanje njegovo je bila izvestno cerkev „modrosti božje“ v Carjemgradu, katero je postavil na mesto one leta 532. pogorele. Pri njenem posvečevanji je mogočni cesar ves vzradoščen vzkliknil: „Salomon, jaz sem te prekosal!“

Povzdignil je tudi trgovstvo in — kar je posebno važno — vpeljal je v Evropo svilarstvo. Znano je, da sta dva redovnika skrivaj v izdolbenih palicah prinesla iz iz Kitaja sviloprejkinih jajčec. Od tod se je svilarstvo razširilo kmalu po vsej Evropi.

Po osemintridesetletnem slavnem in blagonosnem vladanji je umrl mogočni cesar Justinijan „Veliki“ kot trinosemdesetletni starček leta 565.

Primož Juteršek.

Ne obetaj preveč.

Sejem je bil kaj živahen. Posebno okolo konj se je sukalo mnogo kupecev. Skrbno so ogledovali razstavljenе konje in se pogajali z njihovimi gospodarji. Ta je odpiral čilemu šarcu gobec in pregledaval dolgo vrsto belih zob, óni je s pestmí meril visočino velikega vranca, zopet tretji je uprezal konja v voz, da poskusi, kako vozi. Mej kupei je bil tudi priprost kmetič s svojim sinom. Tudi on je hotel kupiti konja, kar se mu je kmalu posrečilo, ker je dobil še dosti rejeno kljuse za precej primerno ceno. Kakor je pri takih prilikah v navadi, otišla sta po dovršenej kupčiji prejšnji in novi gospodar konja v krčmo, da izpipjeta kozarček sladkega vivodincea za takozvani „likof“; a spremljala sta ju kmetičev sin in konjski mešetar. Konja sta dejala v prostorni gostilničarjev hlev. Kdo bi si kaj hudega mislil in vender pride na sejem raznih ljudij iz raznih krajev. Tudi tu so prišli, dokler je bil kmetič v krčmi, dobri ljudje in so njegovega konja s seboj odpeljali. Kako se je prestrašil ubogi kmetič, ko ni več našel svojega konja mej drugimi konji. „Kaj bodem zdaj počel,“ dejal je svojemu sinu, „zadnje krajcarje dal sem za konjiča. Kdo mi je bode pač povrnil? Oj preljubi sv. Štefan, ti slavni konjski patron, pomagaj mi, da svojega konja zopet nazaj dobim, o tvojem prazniku prinesem ti v dar tako svečo, da je bode moralo nositi osem možakov.“*) Ko je kmetič dlje časa konja iskal, posrečilo se mu je, da ga naposled vender najde. Menda je kum Brajdič pozabil razliko izmej moje in tvoje in si kmetičevega konja prisvojil. Veselo je jahal kmetič zopet najdenega konja proti svojemu domu, a sin njegov je korakal poleg njega. „Kaj mislite res, oče, — dejal je sin svojemu očetu — sv. Štefanu kupiti svečo, katero bode osem možakov komaj neslo, kakor ste poprej rekli.“ — „Ej, bodi no pameten! Rekel sem, da mu kupim svečo, katero bodo štirje možaki komaj nesli!“ — Ko sta pa zopet nekaj časa korakala dalje po prašnej cesti, izpregovori sin: „Oče, jaz menim, da bode sveča, katero bi štirje možaki komaj nesli, vender malo prevelika za sv. Štefana!“ — „Saj res dobro govoriš. Taka sveča bi bila res malo prevelika, kupil mu bodem svečo, katero bodeta dva komaj nesla.“ Približala sta se popotnika domačej vasi. „Oče, — dejal je sin, — sveče so drage. Sveča, katero bi dva komaj nesla, bila bi res malo predraga za siromašnega kmeta. — „Ti si zvita buča, dober gospodar bodeš!“ odgovori mu oče. — „Zdaj so hudi časi, krajcar se težko dobi, a taka sveča bi bila zeló draga. Kupil bom sv. Štefanu tako svečo, da jo bodem jaz komaj nesel.“ In popotnika sta bila domá.

Čas hitro mine. Približal se je praznik sv. Štefana. Kmetič je vže povse na oblubo pozabil. Domislil ga je na to njegov sin, rekoč: „Oče, svečo morate kupiti sv. Štefanu v dar.“ — „Saj res!“ počesal se je oče po glavi. Potem je pa otišel v prodajalnico in kupil svečico za novčič in jo nesel sv. Štefanu v zahvalni dar.

Janko Barle.

*) In res je sv. Štefan konjski zaščitnik; v nekaterih krajih na Slovenskem še zdaj na njegove žrtvenike postavljajo voščene konje ali pa svečice.

N o č.

recej časa je vže minulo, kar je zlato solnčeece zadnjič poljubilo sinje vrhove visokih gorá. Tam na drugej strani najvišje gore potopilo se je v globoko morje, kjer se bode po noči okopalo, da bode jutri še lepše sijalo in ogrevalo mater zemljo. Še dolgo po solnčnem zahodu zlatila je zlata záríja brezmejno nebo, vender tudi ona je postala vse slabeja in nazadnje morala se je umakniti mraku, kateri je vedno bolj zavijal nebó in zemljo v svoje temno krilce.

A kaj je onó svetlega na temno-modrem nebu? To je zvezdica, prva oznaovalka tajne noči. In ni dolgo sama. Glej ondú se je pokazala še druga, tretja, četrta, peta . . . Kdo bi jih vse preštel? Kmalu se lesketá vse nebo v svetlih lučicah, katere tako veselo trepetajo in šepetajo mej seboj. Pripovedujejo si te svetle sestrice čarobne bajke in se veselé krasne noči. Oj kakó krasno je to zvezdno nebo! . . .

Pojdimo malo v vas. Tu je vže vse mirno. Po bornej večerji vlegla se je družina k počitku, saj mora jutri vže o petelinovem petji vstati in se zopet podati na težko delo. Le tu pa tam oglasi se še kak nočni čuvaj — zvesti pes. Na vrtu

veje lehák veterček in premika listje na drevji, katero tajno šumí. Doli pri vodi se čuje tudi le šumenje valov, vender nekako čudno je tu pri vodi. Bojiš se, da se ti ne prikaže bradati povodni mož, kateri ob tej uri zapusti svoje kristalne

gradove doli pod vodo in gre na izprehod po zelenem bregu ob penečej se reki. Tudi v gozdu ni nič prijetnega. Tam v daljavi se oglašá uhata sôva ali pa njen sorodnik čuk, katera se spravljata na svoj ponočni lov. Veter tukaj vže močnejše pihljá in čuješ nekaj čuden žamor in šumenje gori na drevesih. Tu ni prijetno in zopet pogledaš na zvezdno nebo. Lučica pri lučici miglja, jedna je lepša od druge. Vedno bi zrl na to prekrasno nebo. Tvoj duh se povzdigne in vzletel bi kar gori do katere izmej teh svetlih lučic in od tamkaj ni več daleč v nebo, kjer je tako lepó, tako prijetno . . .

Toda slab človek si, prikovan na zemljo. Le angeljei s svojimi zlatimi peroti letajo ob tem času doli na zemljo k pridnim otročičem, zazibljejo je v rajske sanje in odnesó tjà gori k zvezdicam. Tam gori se igrajo z njimi na prekrasnih livadah, katere so posute z dišečim cvetjem; prepevajo same rajske pesence in še le proti jutru odnesó je zopet k njihovim starišem nazaj . . .

Oj kako ste pač srečni, vi pridni otročiči!

Janko Barle.

Tirolci.

Tirolsko deželo pokrivajo najvišje planine v našem cesarstvu, po katerih razsaja po večkrat grozen vihar, ko je po dolinah vse mirno in tiho. Po takih planinah je za človeka posebno po zimi velika nevarnost, ker ima veter po gorskih vrhovih silovito moč ter namete po nekaterih krajih po več metrov visoko snegá in je tudi mrzav po višinah silovitejši in mrzlejši nego po nižavah. Gorjé popotniku, ako pride o hudih zametih in plazovih na take goré; vže marsikdo je našel v takih krajih svoj grob. Uhojena steza je s snegom zametena, nikakeršnega sledú ni, da bi se mogel po njem ravnati; tudi stopinje spredaj idočega popotnika so popolnem pokrite z debelim snegom. Polzki sneg, v katerega se popotnikove noge globoko udirajo, zeló ovira njegovo hojo, da prigazi v jednej uri komaj za streljaj daleč. Na tako težavnem potu obnemorejo mu kmalu vse moči. Veter mu nese oster sneg v lice in oči s tako silo, kakor bi ga kdo zbadal z bodečimi iglami. Ničesa ne vidi več pred seboj; izpremenjena in s snegom pokrita okolica zdi se mu popolnoma tuja, da ne vé, kam bi se obrnil. Kakor brez uma gazi okrog ter se vedno bolj oddaljuje od pravega pota. Zamán išče zavetja, da bi se odpočil; nekaj časa tava dalje, a končno obnemore, čuti se utrujenega, tesno mu prihaja pri srei in zavednost ga zapušča. Upajoč, da se malo odpočije, sede v sneg in siromak zaspi, da se nikdar več ne prebudi. Glejte, otroci, tako vam je na visocih planinah in take planine pokrivajo tudi Tirolsko deželo, kjer prebivajo krepki, jako pugumni in pobožni Tirolci, katere vam kaže denašnja slika v njihovej lepej národnej noši. Tirolci se živé ob kmetijstvu, obrtu in kupčiji.

Žita se na Tirolskem sicer malo pridelava, mnogo menj, nego ga potrebuje dežela. Rež je po severnih, a-turšica (koruza) po južnih krajih poglavitno zrnje. Vino pridelujejo le v južnih Tirolih, kjer je sviloreja poglavitni pridelek. Gozdarstvo in živinoreja je po vsej Tirolskeji deželi najvažnejši del kmetijstva. Kar se tiče kovin, je Tirolska dežela, rekel bi, ubožna, ker se dobiček na kovinah v primeri k drugim deželam ne more nikjer imenovati velik. Mej poglavitne stvari, ki se izvažajo iz dežele, štejejo se: vino, svila, goveja živina, les in drva, sol in bombaževina. Ker dežela Tirolska svojim prebivalcem ne daje dovolj živeža, zato odhaja leto za letom po več tisoč odraslih možkih za nekaj časa iz domovine v sosedne dežele, posebno v laško nižavo, kder pridno delajo, da se preživé, pa tudi domóv kaj gotovine prinesó, s katero prezímijo sebe in svojo družino. Po vsem južnem Tirolskem imajo obilo izvrstnega sadja, katerega se mnogo razproda v tuje dežele. Iz mleka narejajo Tirolci jako okusen sir, ki ga pa največ domá potrebujejo ter le malo prodajo v tuje kraje.

Gledé šolstva so Tirolci na visokej stopinji; primeroma nima skoraj nobena dežela v našem cesarstvu toliko ljudskih šol, kakor jih imajo Tirolci. In vse te šole so dobro uravnane in dobro obiskovane od pridnih otrok.

Tirolci.

Matija Černi.

pomladi 1848. leta začel se je na Italijanskem upor zoper Avstrijo. Vže prej ni bil varen vojak; zdaj tu zdaj tam so našli katerega zabodenega, ki se je bil upal sam v odljudne kraje. Ko se pa začne upor, bilo je še huje. Vojakov je bilo premalo, da bi branili vsa važna mesta. V trdnjavi Rocco d' Aufo n. pr. štela je vsa posadka samó sedemnajst mož kranjskega polka pešcev šte. 17. Poveljnik jim je bil korporal Matija Černi. Da-si je vrelo po okolici od samih rogo- viležev, pokazali so ti slovenski sinovi, da ostanejo vedno zvesti domovini in cesarju.

Komaj se je začelo daniti v 23. dan marca meseca 1848. l., kar prihruje velika tolpa upornikov, da bi se polastila trdnjave. Černi zaprè vrata in se pripravi s tovariši na boj. Ko pridejo uporniki pred trdnjavo in vidijo, da jim štrlé nabite puške nasproti, ustavijo se in pošljejo jednega izmed sebe naprej. Ta pride z belim robcem v znamenje, da neče ničesar hudega, pred vrata, in začne praviti junaškemu korporalu, koliko jih je, da so vže vse druge trdnjave v rokah Italijanov i t. d. ter ga pozove, naj jim odda trdnjavo, ker bi jo sicer osvojili z naskokom. Junaški Matija ga posluša do konca, potem mu pa pokaže molčè s prstom, naj se le vrne k svojim.

Poslanec uboga in odnese peté. Dolgo so se posvetovali uporniki, kaj bi. Čez nekaj časa se razkropé na obe strani, da bi poskusili napad od vseh strani. Ker jih je bilo več sto, izprevidi hrabri korporal kmalu, da se ne bode mogel braniti dolgo, ker ima premalo mož pri sebi, ali udati se pa vender neče. Umakne se toraj v gorenji del trdnjave, od koder je mogel pregledati vso okolico. Tam je bilo lože braniti se. Uporniki pritisnejo hitro za njim in zasedejo spodnji del.

V tem je bilo póludne. Vsi so bili vže lačni. A živeža ni bilo v trdnjavi nič, le vsak svoj delež kruha je imel v torbi. Dolgo časa ni bilo obstanka. Če ne pride skoraj pomoč, misli junaški korporal, prisilila nas bode lakota, da se udamo.

Ali tudi ustaši so vedeli to. Zato pošljejo proti večeru zopet poslanca, ki jih vabi, naj jim prepusté trdnjavo. Obeta celó obilo denarja, če se udajo. Ali Černi ga zopet nazaj zapodí.

V tem se zmračí. Izmed posadke si ni upal nikdo zatisniti očesa, da-si je bil odločil korporal, naj straži samó polovica, a drugi naj pospé nekaj časa. Vže je bilo po pólnoči, kar zaslišijo šum od zunaj. Uporniki so skušali splezati na trdnjavo. Vsi obleženci so bili po konci. Vže hočejo streljati. Černi jim pa zapové s tihim glasom, naj mirujejo. Čez nekaj časa se prikaže upornikova glava preko ozidja, ali v istem času udari Černi sam s kopitom svoje puške po njem, da se zvali nazaj. Ali spodaj jih je bilo še več. Ti začnó streljati. Ali v temi niso zadeli ničesar. Černi zažgè pest slame, ki jo je bil našel, ter jo vrže gorečo mej upornike. Za nekaj časa je bilo videti hrabre ponočnjake. Zdajci začne streljati Černi s svojimi tovariši. Kmalu jih je ležalo kakih pet mrtvih in ranjenih okolo goreče slame, a drugi so zbežali.

Zdaj se ni upal nikdo več napasti korporala in njegovih. Kmalu se zdani in hrabri branitelji so vsaj videli, kaj počenja sovražnik. Ali pokazal se ni nobeden, le iz kake line spodnje vojašnice se je pokazala sèm ter tjà kaka kuštrava glava, ki je pa izginila takój, če je le kak vojak vzdignil puško proti njej.

Teh sovražnikov se toraj ni bilo bati posebno. Vender je pa bila stvar za korporala in njegove vže zeló nerodna. Kar so imeli kruha pri sebi, bili so vže pojedli, pa še vode ni bilo veliko v trdnjavici. Najhuje pa jim je bilo, da niso vedeli, kaj je z njihovim polkom. Če bi ga napadli uporniki z veliko silo, če bi ga premagali ali pa samó oblegali, ne smel bi upati Černi pomoči od nobene strani.

Vender nobeden teh osemnajst junakov ni mislil na to, da bi se udal upornikom. Pridno so gledali vsi na óno stran od katere bi imeli priti továriši njihovega polka. Želodci so oznanjevali vže vsem, da je póludne, kar se zasvetita iz gozda, skozi katerega je peljal pot v trdnjavico, dva bajoneta. „Naši so!“ zavpijejo vojaki iz vsega grla. Kmalu primarširajo tri kompanije domačega polka s stotnikom princem Hohenlohe. Uporniki so pa bili kar zginili, le nekoliko so jih ujele straže, ki so prihajale od druge strani.

Fr. Hubad.

Moja babica.

i, mladi „Vrtčevi“ čitateljčki ne poznate moje babice. In kako bi jo tudi poznali? Malo kdo izmej vas je bil v prijaznej vasiči pod Šmarno goró. In če je bil tamkaj na kakem izletu, izvestno ni povprašal po Franckovej materi. A verujte mi, dragi moji prijateljčki, ako bi kateri izmej vas le nekoliko časa občeval z njo, izvestno bi jo ravno tako ljubil, kakor jo ljubim jaz in ravno tako spoštoval, kakor spoštuje svojo dobro babico vsak, kdor jo še ima.

A da bodete moja babico vsaj nekoliko poznali, dovolite mi, da vam jo malo opišem. Moja babica je majhna ženica. Dolgi lasjé so jej vže povse osiveli in kadar jih češe, padajo jej po ramenih kakor sneg. Njeno lice je, kakor pri vseh drugih babicah, nagubano in rujavo, a poteze na licu so jej natančno izražene in nekoliko zaobljene, zato je pa tudi njeno lice vedno plemenito in vedno se prijazno na smeh držeč. Neka čudna dobrotá počiva na tem nagubanem lici, zato se pa tudi moja babica vsakemu precej prikupi. A kaj naj rečem še le o njenih očeh! Zroč v njene oči, pozabiš, da imaš pred seboj šest in sedemdeset let staro, srebrnolaso ženico in misliš, da zreš v oči malega, živega otročička, tako živahne so še zmirom njene oči. Pa tako blage in mile so njene oči, da še celo žalostnemu človeku ljó tolažbo in mir v dušo.

Čudna babica je to, bodete dejali. In res je čudna in zato še bolj zanimiva. Ona ni nikdar žalostna. Oj, koliko je vže pretrpela; saj tudi njej niso prizanašale nesreče, tudi ona je vže mnogokaj izkusila, ali vselej je dejala: „Potrpimo, tudi to bode minulo, saj dobri Bog še za nas skrbi.“ Nikdar nisem čul, da bi zdihovala in če je kaj trpela, prenašala je trpljenje, kakor ga prenaša mož, a ne slaba ženica.

Oj vi ne veste, prijateljčki moji, kako dobra je moja babica. To znam samó jaz, kateri sem vže toliko dobrot prejel iz njenih dobrih rok.

Okolo hiše ima lep vrtec, zasajen s samimi cveticami. Vsako nedeljo nabere teh cvetic in je nese v vaško cerkvico, kjer okiti z njimi lep oltarček matere Božje. Večkrat je tudi mene s seboj vzela. In z veseljem se spominjam onih srečnih trenutkov, katere sem prebil, klečé s svojo babico pred oltarčkom matere Božje.

Posebno pa ljubi moja babica snažnost. V hiši je vse tako čisto, oprano in belo, kakor v malokateri gosposki hiši. Nobena muha se ne sme pokazati v sobi. In če se kaka razposajenka res v sobo zaletí, gorjé jej! To svojo predrznost plačati mora s svojim življenjem.

„Zakaj umivate klopi in mizo, ker je še vse tako čisto?“ poprašal sem neko popóludne babico, ko je še povse čisto javorjevo mizo in klopi omivala. — „Kaj jih bodem takrat umivala, kadar bodo zamazane. Pa je danes tudi v soboto večer, pa se mora vse omiti, drugače se ne bi vedelo, da je jutri nedelja.“

„Res ste pridni, bábica!“ dejal sem jej potem jaz.

„Jaz pridna? Ko bi bila pridna, bi pa miši lovila!“ zasmijalá se je prav veselo moja babica.

Moja babica je prava slika našega naroda. Kakor naš narod, takó je tudi ona vedno vesela, vedno odkritosrečna, vedno delavna in vsacemu dobra. Večkrat molim k vsemogočnemu Bogu, da mojo dobro babico še dolgo časa poživí. Storite jednako tudi vi, mladi moji prijateljčki, ker vem, da so tudi vaše babice ravno tako dobre in plemenite, kakor je moja.

Janko Barlé.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Krokar, vrana in kavka.

Krokar, vran ali kavran (Kohlrabe, Kolkrabe, *Corvus corax*) je jedna največjih ptic, ki prebivajo v naših krajih. Z razpetimi perotnicami meri nad jeden meter, a po dolgem polovico tega. Ves je črn, celó nogi in kljun. Gladko perje se zeleno in modro izpreminja. Kljun je velik, krepák in zbočen; tudi nogi ste močni, rep je podoben klinu.

Krokar je domač po vsej Evropi in v Sibiriji ter je pravi samotár mej pticami. Stanuje navadno v oddaljenih in prostornih goščavah, kder tudi gnezdi po najvišjih vrhovih dreves in skalnatih pečinah. Gnezdo, sestavljeno iz mahú in suhljadi, je jako priprosto. Va-nj znese samica meseca mareija štiri ali pet zelenorujavih, pegastih jajec, iz katerih se izvalé v dvajsetih dnevih mladiči.

Vran žrè vse, kar doseže; njegova požrešnost je nenasiitljiva. Vsakovrstna golazen, recimo: žužki, žabe, črvi, polži, vse mu gre v slast; tudi mnogo mrhovine pokonča. S tem je krokar koristna ptica. A mnogo večja je kvara, katero dela po polji in po gozdih, ker požrè ali vsaj razkljuje mnogo žita, sadja in druge zele-njadi; napada tudi manjše ptice in jim pobira jajca ali mladiče iz gnezd. Celó

majhnih čveteronožcev, recimo zajca, polotí se, ako si ga upa preobladati. Pogostokrat ukrade koklji pišče sredi dvorišča. Vzlasti drzen je, kadar ima mladiče. V hudej zimi se približa človeškim stanovanjem.

Zaradi mrtvaško-črnega perja, zaradi grôznega, otlega krokanja in njegove velike krvoločnosti in drzovitosti je kavran ljudem nekako skrivnosten in oduren. Zato je mnogim narodom znamenje nesreče in smrti. Pravijo, da spremljajo vrani v boj gredoče vojake; pesnik poje o tem:

„Hripavo kroka gladni vran,
Korake spremlja naše;

Oj, tiho vran! poboj strašán
Obilo da ti paše!“

(*Stritar.*)

Jako dobro zna slediti mrhovino. Iztakne jo, ležečo v največjej goščavi ali v najglobljem brezdnju. Z nekako strahotnim krokotanjem naznanja, da je našel zaželjeni plen in privabi kmalu celo tólpo enakih požrešnikov.

„K vranu črni vran letí,
Vranu črni vran kriči:
Vran! kje najdeva kosilo?
Kje kosilo in gostilo?

Vranu odgovarja vran:
Kósil bodeš ves ta dan;
V čistem polji pri rakiti
Gospodar ubit leži ti!“

(*Puškin.*)

Vender ima vran tudi nekaj dobrih lastnostij. Jako moder je, premeten in oprežen. Priučí se glasove drugih ptic oponašati in celó besede izgovarjati. Ali zaupati mu ni mnogo, ker svoje hinavske narave ne izgubi. Tat je in krade svetle stvari. Kot roparskega ptiča ga preganjajo.

Krokarju podobna, a vender precej manjša je siva vrana (*Nebelkrähe*, *Corvus cornix*). Razven črne glave, črnega repa in perotnic je vsa pepelastosa. Vrana ima skoraj isto naravo kakor krokar: požrešna je in prekanjena ter rada krade bliščeče se stvari. Vrana ne ljubi samote, temveč prebiva v družbah po poljih in gozdih.

Vrane pokončajo zeló mnogo mrčesa. Za časa setve posedajo cele tólpe vran za plugom po njivi in pobirajo črve, ogree, žabe, miši in hroste. Marsikateri oratar je preganja, misleč, da iščejo posejanega zrnja — sebi v kvaru. Res, da tudi vrana pobira iz gnezd jajca in mladiče in da se loti časih odraslih ptičev in zajcev, ali ta kvara je v primeri s koristjo zeló neznatna. Po zimi, ko sneg zapade dol in hrib, približajo se vrane pohištvo in posedajo po cestah.

Solnce se od daleč skriva,
Vrana leta okrog hiše,

Mrzel veter zunaj piše,
Tla pa debel sneg pokriva.“

(*S. Jenko.*)

Če jim gré trda za hrano, napade cela tolpa jedno izmej sebe in jo požrè. Ako ta ne zadostuje, planejo po drugej.

Meseca aprila naredi vrhu visokih drevés priprasto gnezdo in vanj znese 3—5 zelenkastih, marogastih jajec. Na večer leté časih ogromne čete vran v izbrana prenočišča. Otroci, ugledavši je, kričé: „Zadnja vrana kilova!“ in leteče ptice se obrnejo prestrašene na drugo stran.

A gorjé ptici ujedí, ako jo vrane ugledajo! Z grôznim krikom se zaleté vá-njo in jo obletujoč kljujejo. Slepe so tedáj vrane za vsako pretečo jim nevarnost. Če prav kdo ustrelí mej nje, ali jih tudi nekaj mrtvih na tla cepne, to jih nič ne ustraši.

Šel sem nekoč v gozd se šetat. H krati slišim v bližini vranje vpitje in hitro frfetanje. Prišedši na neko jaso, zazrèm nad sebój kragulja obdanega od tólpe vran, ki so se srdito zaganjale va-nj in mu pulile perje. Pripodile so ga vže skoraj do tal; siromak je bil ves okrvavljen. Kmalu cepnejo tri vrane poredoma pred mene; glave so jim bile razbite. Začel sem upiti, da bi oprostil onemoglega kragulja. Ali varal sem se. Približal se je vže boj zemlji tako blizu, da bi mogel zdaj pa zdaj kakšno vrano pograbit. Planil sem mej nje, a drzne napadalke so se jele vá-me zaganjati; jedna mi je celó klobuk z glave izbila in me na vratu lahko oprasnila. Plah sem pobegnil, pustivši pokrivalo na mestu. Ker pa le ni bilo mirú, odlomim si bukovo vejo in grem nad nje. Tako strastno sem mahal okolo sebe, da sem dve vrani, ki sta pa bili vže ranjeni, na tla pobil. Kragulj je sedel smrtno upehan na tla, da bi ga lahko ujel, a jaz sem besnel le proti razdraženim vranam in je končno z velikim hruščem in naporom odgnal. Posedale so po sosednih drevasih. Odvrgel sem orožje, pobral klobuk in hotel kragulja, ki je bil silno zdelan, ujeti; ali sřfotal je in odletel v gozd. Vrane to opazivši, zletele so divje kričeč od tod. Pozneje sem slišal iz daljave zopet krokotanje, a slediti mu nisem hotel.

Sivej vrani stá podobni črna vrana (die schwarze Krähe, *Corvus coróne*) in poljska vrana (Saatkrähe, *Corvus frugilegus*). Prva je vsa črna; perje se jej modro izpreminja. Živi družno. Hrana jej je ista kakor sivej vrani, vender je precej kvarljiva, ker pozoblje mnogo brstja, sadja in posejanega žita. Druga živi le v dolinah v velikih jatah. Razlikuje se od drugih vran s tem, da ima na korenu gol kljun zaradi brbanja po zemlji. Mej vsemi je ta najkoristnejša, ker čisti polje vseh kvarljivih mrčesov. Gnezdi družno; časih je na jednom drevesu po dvajset ali še več gnezd. Odgnati se ne dadó, če jim tudi jajca pobereš ali gnezda razdereš.

Časih se dobé tudi bele vrane, a take so zeló redke. Prišle so celó v prigovor.

Najmanjša mej vranami je kavka (Dohle, *Corvus monedula*). Razven sive glave in pepelastega tilnika je vsa svetlo-črna. Živi v velikih družbah, vzlasti s poljsko vrano, in gnezdi družno na cerkvenih stolpovih ali v starem zidovji. Tu si naredi v kakem duplu ali luknji gnezdo, v katero zneso 4—6 modro-zelenih, pegastih jajec. Drži se bolj selišč, v gozd zahaja le redkokdaj. Hrani se z enakim živežem kakor vrane; vender presega korist neznatno škodo, katero dela po vrtilih in njivah. Mlada kavka se kmalu udomači in živi v prijateljstvu z drugimi domačimi živalmi; tudi tuje glasove zna oponašati. Kakor krokar in vrana krade tudi kavka svetle stvari in je skriva. Kmetje jo nazivajo pivko. Pravijo, da le takrat pije, kadar dežuje, loveč si v kljun deževnih kapljic. Zato jo imajo za vremensko prorokinjo. Kličeč svoj enakomerni glas „piv piv“ prosi bojda dežja, in kmet hiti s senom pod streho, ako jo sliši.

Primož Juteršek.

Listje in cvetje.

Svoboda.

Žeparli so slavčeka v kletko
In vzeli prostost mu zlató,
Prepeval je ptiček jim pesni,
Veselih ne, tožne samó.

Pa zletel je slavček iz kletke,
Pobegnil tjà v gozd jim prostrán,
Okoli je letal veselo,
Kotiček vsak tam mu je znán.

Obletel je vsako drevesce
In vsaki cvetíci zapél,
Vse bilo mu novo in krasno,
In vse je pozdravljal vesél.

Tu v gozdu je zopet užival
Nekdanjo svobodo zlató,
In pesence zopet prepeval,
Ne tožnih, vesele samó.

J. Barlè.

Čestitka.

Preljuba mati!

To prosila bom Bogá,
Da Vam zdravje, srečo dá;
Da bi dolgo še živeli,
Vedno radi me imeli. —
Pridno hočem se učiti,
Nikdar nečem Vas žaliti,
Da bi zdravi in veseli
Let še mnogo doživeli!
To želi Vam od sreá
Hčerka Vaša — Zóricia.

—é.

Roditeljem.

Majhna moja želja
Polna je veselja:
Bog Vas čuvaj, brani
Letos, kakor lani.

Mladini.

I.

Roditelje ljubi in slušaj vsak čas,
Podpora jim bodi, veselje in kras;
Nikar jih ne rivaj na stare dni v kot,
Ker so ti dajali nebrojno dobrot.

II.

Mladína, oj ljubi očíno s sreá!
Posvétí vse móči jej dlana, duhá;
In iti će treba na bojni je „ples“ —
Slovenski „izdajica“ biti ne smeš!

D—é.

(Najstarejši hrast.) V Bosni, ne daleč od Travnika, v vasi Hrankoviču, nahaja se hrast, ki je zeló star in velik. Visok je 14 metrov, a širok 4 metre in 5 decimetrov. V njegovej senci ima dovolj prostora cela četa vojakov. Pri tleh je hrast votel in v tej votlini lahko stoji 64 vojakov brez orožja. To je bajè najstarejši hrast v Evropi.

Radovanček piše strijcu.

Predragi strije!

Majhen sem še, vendar vzamem danes peró v roke, da napišem to, česar Vam ustmeno povedati ne morem. Danes je óni veseli dan v letu, o katerem godujete svoj rojstni dan. Od srca Vam želim, da bi Vam z denašnjim dnevom cvetela prava sreča, da bi bili vedno čvrstega zdravja ter bi srečno, veselo in zadovoljno živeli, da se z Vami more radovati v zadovoljnosti in sreči še mnogo mnogo let tudi

Vaš hvaležni

Radovanček.

Uganke.

1. Kako se piše tisoč s številkami?
2. Zakaj je Pavel do Korinčanov pisal?
3. Kdo vidi več, óni, ki ima samo jedno oko, ali óni, ki ima dve?

4. Kdaj je bil dan najdaljši?
5. Kdaj so bile lisice v največjem strahu?
6. Katere brade ne rastó?
7. Katerih čevljev na nogah nihče ne strga?
8. Kateri so največji noreci na svetu?
9. Povej mi železen količek, ki ima uho pa nobene glave!
10. Kakor slavček noč in dan prepevam,
Pa me vsak črtí, če le zazévam.
Kdo sem?
11. Zakaj snedó bele ovce več krme, kakor črne?
12. Kdo lahko sto mož na jednom vozu v mesto pelje?
13. Zakaj je Adam jabolko ugriznil?
14. Kdo je četrtino svetá ubil?
15. Dokler ob steni visím,
Vedno, oj vedno molčím;
Vzameš pa v roke me svoje,
Glas ti moj lepo zapóje.
16. Zakaj beží zajec pred belim psom hitreje,
kakor pred črnim?

(Odgonetke ugank v prihodnjem listu.)

Demant.

(Priobčil Josip.)

```

      a
     a a a
    č d d d d
   d e e e e e e
  g i i i i i j j j
 k k k l l l l l m m n
  n n n o o o o o o
   o o p p r r r r
    s s s š t
     t u v
      v
    
```

Zamenjajte v tem demantu črke tako med seboj, da se bode čitalo v jedenajstih vrstah jedenajst besed od leve proti desnej; sedma vrsta naj se čita tudi od zgoraj nizdolu po sredi posamičnih besed.

Besede naj značijo: 1. soglasnik; 2. strupeno kačo; 3. mesec v letu; 4. pokrajino v severnej Italiji; 5. grofovino Avstrijsko; 6. kraljestvo v našej monarhiji; 7. poljskega kralja; 8. dolensko vas, kjer se kopljejo rimske starine; 9. mornarsko orodje; 10. del človeške glave; 11. samoglasnik.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Vprašanje.

(Priobčil Gust. G.)

C	e	v	a	j	r	j	a	v	e	C
e	v	a	j	r	E	r	j	a	v	e
v	a	j	r	E	n	E	r	j	a	v
a	j	r	E	n	a	n	E	r	j	a
j	r	E	n	a	r	a	n	E	r	j
r	E	n	a	r	r	a	n	E	r	
j	r	E	n	a	r	a	n	E	r	j
a	j	r	E	n	a	n	E	r	j	a
v	a	j	r	E	n	E	r	j	a	v
e	v	a	j	r	E	r	j	a	v	e
C	e	v	a	j	r	j	a	v	e	C

Na koliko različnih načinov se more v tem čveteroogelniku čitati imé „Fran Erjavec“, ako se začne čitati iz sredine pri črki „F“ vedno idoč proti četverim oglom (e, e, e, e)?

Rešitev zabavne naloge v 9. „Vrtčevem“ listu:

1.	s	I	a	v	č	e	K
2.	m	e	s	t	n	I	k
3.	m	o	l	i	T	e	v
4.	p	r	o	S	t	a	k
5.	B	a	V	a	r	e	e
6.	v	E	s	e	l	j	e
7.	L	o	g	a	t	e	e

Debelo tiskane velike črke od prvega ogla spodaj čez sredo navzgor dadó imé: **Levstik.**

Prav so jo rešili: Gg. Lavoslav Povše in Ivan Novak, trgovca na Dolih; Jos. Sotlar v Sežani; Emil Šinko v Središči (Štir.); V. Ledenik, Fr. Vončina in Fr. Stepan, dij. v Ljubljani; Mir. Korén, realec v Ljubljani; Rud. Andrejka, uč. v Ljubljani; E. Sirec, dij. v Gorici; Rud. Maister, dij. v Kranji; Otmar Meglič, uč. na Vranskem in Rud. Cepuder, uč. v Litiji. — Gospodične: Apolonija Fatur v Postojni; Nina Rott, v Gorici; Mar. Dolencec in Karla Bizjak v Sežani; Amalija in Marija Milavec, Iv. Chiautta, Ivana Milavec, Antonija Perko, Antonija Gočša, Antonija Rován, Mar. Hočevar in Josipina Kovšca, učenke v Planini.

Odgonetka uganke: **Senca.**

„Vrtcec“ izhaja 1. dné vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 30 kr. Napis: Uredništvo „Vrtčevó“, mestni trg, štév. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdajatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšić.** — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.